

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

L

Уређивачки одбор:

*др Даринка Гортан-Премк, др Ирена Грицкаг, др Милка Ивић,
др Павле Ивић, др Александар Младеновић,
др Мирослав Николић, др Асим Пецо, др Митар Пешикан,
др Живојин Станојчић, др Драго Ђупић, др Егон Фекете*

Главни уредник:

МИЛКА ИВИЋ

БЕОГРАД
1994

Егон Фекете
(Београд)

АПЕЛАТИВИ С НЕГАЦИЈОМ КАО ЛЕКСИКОГРАФСКЕ ОДРЕДНИЦЕ*

Тема рада су — дистрибуција и значење дихотомијских опозиционих парова апелатива са негацијом и без ње у савременим српскохрватским речницима. Утврђује се: одсуство сигурнијих критеријума за презентацију и дефинисање одредница са негативним предзнаком. Указује се на потребу даље теоријске анализе проблема негације са семантичко-лексикографског становишта.

Овај рад мање има претензије да пружи целовите и систематизоване одговоре на питања којим се бави, а више да истакне проблем с којим се лексикографска пракса суочава када се ради о апелативним одредницама с негативним предзнаком (*не-*). Ово утолико пре што у вези са негацијом, не само као синтаксичким већ и семантичким феноменом, има недоумица и за које се не могу увек изнаћи одговарајућа разјашњења.¹

С обзиром на то да се проблематика лексикографске елаборације, а самим тим и лексикографске верификације одредница с негацијом не очитује једнако код разних граматичких врста речи (именица, придева, глагола итд.²), ми се овом приликом задржавамо на апелативима с погледом на прилике у нашој лексикографији.

У лексикографској се пракси с тим у вези уочавају бар три питања:

(1) које именичке лексеме с нултим предзнаком генеришу облике с негацијом;

(2) каква је семантичка структура дихотомијских парова овога типа именица са негацијом и без ње и утиче ли она на њихову дистрибуцију и

* Овај рад је у нешто другачијем облику припремљен и прочитан на Четвртој југословенској конференцији о лексикографији и лексикологији одржаној у Загребу октобра 1989. године; како услед распада југословенске државне заједнице није дошло до објављивања зборника радова са овога скупа, то је и овај остао до сада необјављен.

¹ Питања у вези с негацијом задире и у домен логике и психологије. Ми се тиме овде не бавимо. О томе исп. Грицкат И., *О неким проблемима негације у српскохрватском језику*, Јужнословенски филолог XXV, стр. 115—136.

² О негацији у вези с другим врстама речи исп. Бошков Д., *Придевска негација префикса (не-, а-, дис-, без-)*, Наш језик XXVI/1—2, стр. 63—67.

(3) пружа ли лексички/лексикографски материјал могућност за изнајажње оријентационих правила у том правцу?

У потрази за одговорима послужили смо се углавном речницима МС/МХ³, Матешиневим „одоштражником“⁴ и речничким корпусом Правописа МС/МХ из 1960. и Правописног приручника Анић—Силић из 1986. године⁵ сматрајући да то пружа довољно материјала за слику стања о којем је реч.

Први проблем искрсава у вези с питањем — да ли су позитивне лексеме, оне с нултим негативним предзнаком, начелно подложне дихотомии, тј. реализацији бинарних опозитних форми по моделу *човек—нечовек, активност—неактивност, знање—незнање* и сл.

Грађа у речницима указује на следеће:

(1) Велики број апелатива не имплицира негиране облике; навешћемо за то, примера ради, само неколико од многобројних из секције речи под „а“, који су у речницима забележени само у облику позитива (немају облике са иницијалним *не-*). Такви су:

а) *абдикација, абдомен, абецеда, аблатив, аблаут, абортус, авантура, авенија, авет, авион, агонија, аграр, агресор, адвокат, адмирал, адреса, адуг, аждаја, азбука* и др.

(2) С друге стране, читав низ апелатива јавља се само у негираном облику (тј. немају облике без негације). Такви су:

б) *негатор, негативност, негирање, неверство, неваљалац, невинашце, невидљивац, неверица, небојша, несташлук, недаћа, незајажљивост, незнабожац, незналица, неизбежност, немаштина, несвестица, неминовност, некултурност, нехајност* и др.

Ради се, очевидно, о апелативима у којих је префиксоид *не-*, бар са становишта синхроније, инхерентно својство не само њихове семантике већ и морфолошке структуре; без елемента *не-* „остатак“, други део лексеме би био значењски несмислен (исп. *гатор (: негатор), *гативност (: негативност), *сташлук (: несташлук) итд.).

Оба ова случаја (примери под а. и б), међутим, не представљају за лексикографску праксу проблем, јер ничим не излазе из оквира стандарне лексике, па тиме ни из нормалног лексикографског поступка.

Недоумицу изазивају случајеви у којих би се егзистенција бинарних, дихотомиских корелата могла очекивати (претпоставити), али се постојање њихово не може засведочити постојећом лексичком грађом или документацијом. У таквим приликама увек се намеће питање: да ли непостојање једног од опозитног пара лексема евентуално треба приписати — (а) мањкавости речничке грађе или се (б) морфолошка бинарност у датом случају и не генерише у језичкој пракси, или се (в) напросто ради о латентним, али неискоришћеним могућностима језичког потенцијала.

³ *Речник српскохрватског књижевног језика*, издање Матице српске/Матице хрватске (у даљем тексту РСМ).

⁴ Матешић Ј, *Rückläufiges Wörterbuch des Serbokroatischen*, I—IV, Wiesbaden, 1956—1967.

⁵ Анић В.-Силић Ј., *Pravopisni priručnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb 1986.

У жељи да макар делимично проникнемо у стање ствари, пажњу смо усредсредили на две именичке категорије: (1) на апелативне изведене суфиксалним морфемом *-ост* од придевских (адјективизираних) основа и (2) на (глаголске) именице на *-ње (-је)*.

Грађа коју смо прегледали указује на следеће:

(А) Именице на *-ост*

Као узорак послужила нам је грађа секције од речи *слабост* до *међусобност* у Матешиневом речнику (око 650 лексема).

Иако би се на први поглед рекло да именице на *-ост* имају развијену способност творбе негираних облика (по моделу *једнакост – неједнакост*), судећи по Матешиневом речнику није, међутим, тако. У секцији коју смо, по принципу случајног узорка прегледали, само је око тридесетак лексема потврђено у обе форме (тј. и са презнаком *не-* и без њега)⁶. То су:

А. 1. *(не)јакост, (не)једнакост, (не)љупкост, (не)мушкост, (не)читкост, (не)присталост, (не)см(ј)елост, (не)досп(је)лост, (не)застар(ј)елост, (не)зрелост, (не)дозрелост, (не)веселост, (не)увелост, (не)милоост, (не)дораслост, (не)поколебаност, (не)ув(ј)ежбаност, (не)оправданост, (не)обузданост, (не)поузданост, (не)постојаност, (не)узрујаност, (не)сланост, (не)ваљаност, (не)хуманост, (не)прорачунаност, (не)сабраност, (не)квалифицираност, (не)дисциплинираност, (не)артикулисаност, (не)заинтересираност, (не)пристрасност, (не)васпитаност, (не)школованост, (не)дисциплинованост, (не)основаност, (не)заинтересованост, (не)образованост, (не)доказаност, (не)об(а)везност, (не)повезаност, (не)погребност, (не)присебност, (не)подобност, (не)удобност, (не)способност, (не)злост.*

Не мали број именица поменуће секције забележен је само у облику позитива (тј. без форми са *не-*), То су:

А. 2.а. *слабост, грубост, гадост, младост, гордост, голорукост, једноликост, људскост, ријеткост, изанђалост, дотрајалост, закржљалост, радозналост, учесталост, заосталост, посусталост, приспјелост, остарјелост, сазрелост, изнемоглост, обиклост, напуклост, оронулост, натрулост, опробаност, ужурбаност, отрцаност, загуцаност, углачаност, распарчаност, испрекиданост, загријаност, усијаност, прибраност, разиграност, бираност, комплицираност, адаптираност, организираност, једностраност, резервисаност, уљепшаност, изукришаност, спуганост, изолованост, заснованост, затрованост, документованост, пожртвованост, организованост, очуваност, згужеваност, наоружаност, разоружаност;*

само у негираном облику (тј. без облика у позитиву) су:

А. 2.б. *неваљалост, невољкост, несувислост, неукост, неуспјелост, неумрлост, необдјеланост, неокаљаност, неартикулираност, нецивили-*

⁶ Матешинев речник обухвата грађу из свих релевантних описних и двојезичних речника (и правописних речника) савременог српскохрватског језика почев од Вуковог, а употпуњен је и материјалом из Даничијевог *Рјечника из књижевних старина српских, Рјечника хрватскога или српскога језика ЈАЗУ* и др. тако да се фонд речи који се њиме обухвата може сматрати репрезентативним.

зираност, неартикулисаност, неспаваност, неочекиваност, нецивилизованост, непозваност, неисканост.

(Б) Именице на -ње (-је)

Као узорак послужила нам је секција од речи *збабање* до речи *ргање* у Матешиневом речнику (такође око 650 лексема). Стање је овакво:

обе форме (тј. са префиксондом *не-* и без њега) потврђене су само у десетак именица. То су:

Б. 1. *(не)отјецање, (не)отицање, (не)схваћање, (не)нападање, (не)допадање, (не)оправдање, (не)поуздање, (не)раћање, (не)увићање, (не)слагање.*

Све остале именице овога корпуса забележене су

само у облику позитива (тј. без облика са иницијалним *не-*). То су:

Б. 2. *гибање, натјецање, претјецање, намицање, помицање, узмицање, зарицање, изрицање, претицање, плаћање, враћање, навраћање, узвраћање, захваћање, забадање, испадање, насједање, погаћање, похаћање, залагање, располагање, улагање* итд.

Дакле, именице које би, као пандан именицама на *-ост*, наведеним под А. 2.б, егзистирале само у спрези с елементом *-не*, овде нису евидентне.

(В) Упоредили смо ове податке, добијене из Матешиневог регистра, са стањем у РМС. Оно је следеће:

(1) Од Матешиневих негираних облика именица на *-ост* (наведених под А. 1), РМС не бележи следеће лексеме:

В. 1. *нерадост, неједнакост, нељупкост, неувелост, неузрујаност, непрорачунаност, нешколованост, неартикулисаност, неприсебност, нецивилизираност, нецивилизованост, нељупкост,*

(2) Од Матешиневих позитивних облика именица на *-ост* (наведених под А. 2.а), РСА бележи једну лексему у негираној форми, именицу:

В. 2. *нерадозналост.*

(3) Од негираних облика именица на *-ост* (наведених под А. 2.б), који по Матешину имају само те, негиране облике (што би, рецимо, значило да нема речи: *умрлост, обдјелатност, артикулисаност, цивилизираност, опраност, пристраност*), у РМС налазимо и апелативе без *-не*, као:

В. 2.а. *усп(ј)елост, умрлост, опраност, пристрасност,* (док осталих, као: *обдјелатност, артикулисаност/артикулираност*, па ни *цивилизираност/цивилизованост* нема ни у РМС).

(4) Од негираних облика (глаголских) именица (наведених под Б. 1), у РМС се налазе само:

В. 3. *несхваћање/несхваћање, ненападање и непоуздање* (док осталих лексема, као: *неотјецање/неотицање, недопадање, неоправдање, нераћање, неувићање, неслагање* — у РМС нема).

(5) Од позитивних облика глаголских именица код Матешина (примери под Б. 2), ни једна није у РМС регистрована с негативним

формантом. Све су махом дефинисане као глаголске именице (уколико су, дакако, од глагола имперфективног вида).

С обзиром на овакво стање ствари, мислимо да се о заступљености негираних облика именица, не само у нашим речницима већ и у језику уопште, могу извести следећи закључци:

1. аутохтоне именице, начелно немотивисане (или с избледелом мотивисаношћу) не граде негиране, дихотомијске парњаке; велики број таквих именица не мају ни латентну могућност образовања лексеме с негацијом; исп. нпр.: *абдомен*, *абецеда*, *авион*, *агонија* итд. (према којима нема негираних форми **неабдомен*, **неабецеда*, **неавион* и др.).

2. у именицама (апстрактних) изведених наставком *-ост* као и глаголских именица на *-ње/-је* негиране форме се лакше творе, мада могућности за то нису неограничене (није могуће од сваке именице, било да је на *-ост*, *-ње/-је* или др., механичким прикључивањем префиксног *не-* начинити регуларну лексему с негацијом).

3. Репертоар вокабулара, међутим, не даје увек потпуна, а ни сигурна обавештења о постојању или непостојању сучељених парова ове врсте у језичкој реализацији.

II.

У вези с питањем — о семантичкој вредности апелатива с негацијом и утицају значења на њихову дистрибуцију и речничку обраду, предочили бисмо следеће:

У РСМ се о значењу елемента *не-* у именичким сложеницама вели:

„*не-* ... као први део сложеница 1. означава негацију а. у сложеним ... именицама негира оно што значи други део сложенице: ... /нпр./ незнање, независност. б. у сложеним именицама порице позитивне особине које се нормално претпостављају за оно што значи други део сложенице: /нпр./ не брат, немајка, не човек и сл.“

У РСА⁷ се *не-* дефинише скоро на идентичан начин као у РСМ.

„*не-* ... као први део сложеница 1. означава негацију а. у сложеним ... именицама негира значење онога што значи други део сложенице: ... /нпр./: незнање, непостојање, неспавање, неснаљљивост, несталност, непливач, непушач, нечлан“, док се за значење под б. вели да „у неким сложеним именицама негира особине (подвукао Е. Ф.) које се претпостављају у позитивном значењу придајући им пејоративно значење: /нпр./ не брат, немајка, не човек и сл.“

Није, међутим, речено — које су то „неке“ именице које могу (односно не могу) ступити у творбени однос с формантом *не-*.

Ако би се пошло од наведених дефиниција (под 1. а. у оба речника) и примера уз њих, онда би произлазило:

1. да се сложенице са значењем *негирања* могу изводити од свих именица; а ако је судити по наведеним примерима-илустрацијама, произлази — по Матичинином речнику — да се критеријум „негирања другог дела именице“ тиче (само) апстрактних појмова, типа *знање*,

⁷ Речник српскохрватског књижевног и народног језика САНУ, том XIV, стр. 668.

зависност (дакле, именица на *ње-* и *-ост*), док — по Речнику САНУ — осим апстрактних именица на *ње-*, *-ост* (*знање, постојање, спавање, сналажљивост, сталност*) у обзир могу доћи и такве које се односе на жива бића, углавном на апелативе типа *nomina hominis*: (*пливач–непливач, пушач–непушач, члан–нечлан*);

2. да се сложенце са значењем *порицање позитивне особине* творе (само) од именица типа *nomina hominis*, за што су у оба речника наведени исти (негирани) апелативи: *небрат, немајка, нечовек*, с том разликом што РСА узима да се то значење очитује „у неким именицама“ (не каже се у којим), док се у РМС не помињу никаква ограничења.

Оба критеријума, дакле, претпостављају (ко)егзистенцију бинарних форми, семантички сучељних облика, тј. дистрибуцију лексичких парова с позитивним (нултим) и негативним (обележеним) предзнаком, за које важи правило да један лексички поларитет представља семантичко оспоравање другога.

Поглед на језичку (лексикографску) грађу коју смо елаборирали сугерише унеколико другачију слику:

1. Морфолошка дихотомија овога типа није категорија творбено евидентна у свим случајевима. У примерима које смо навели под а, б, А. 2.а. и б. (типа *абдикација, негатор, слабост, неваљалство* и сл.)⁸ бинарна лексичка опозиција је изостала. Опозициони антонимни однос може се, евентуално, у таквим случајевима успостављати на други начин, у корелацији са другом лексемом мање или више супротног значења, по систему контраста, као *негација–афирмација, немар–брига* (поред *брига–небрига*), *негатив–позитив* (а не *непозитив), *неверница–уверење, грубост–нежност* (не *негрубост), *младост–старост* (не *нестарост) и др., или се такав однос не може успоставити ни лексичким опонентом, као на пример за именице типа: *незахвалник, неблагодарник, недаћа, невинашце* и сл. Негативна конотација у оваквих именица је инхерентни елеменат семантике, при чему је осећање морфолошке сложености лексеме бледо.

2. Други случај нарушене антонимичности бинарних парова налазимо у лексичким облицима које творбено егзистирају као апелативи с негацијом и без ње, али њихова значења не имплицирају међусобно опонирање или дисквалификацију већ извесну „преквалификацију“. То запажамо у примерима типа: *невредник* (= безвредан, недостојан човек): *вредник* (= вредан, марљив човек); *невоља*: *воља*; *невиделица* (= мрак, тама): *виделица* (= покр. осматрачница); *невештак* (= невешт човек); *вештак* (= стручњак, зналац), *небитница* (необ. самртни час): *битница* (= вој. артиљеријска јединица), *достатак*

⁸ Антонимији као пандану негације посвећена је посебна пажња. Исп. Грицкат И., *О антонимији*, Зборник за филологију и лингвистику IV—V, Нови Сад 1961—1962, 87—90 и *Прилошке речи посматране кроз феномен антонимије*, Јужнословенски филолог XLV, Београд, 1989, 1—26; Мршевић Д., *Глаголи супротног значења*, Књижевност и језик XXVI/2—3, Београд, 1977, 226—237; Ressel Sv. i G., *Rod, broj i antonimija u srpskohrvatskom jeziku*, Научни састанак слависта у Вукове дане 13/1, Београд 1983—1984, 161—170; Ивић М., *Један прилог проблематици метафоре*, Filologija 14, Загреб, 1986, 123—127.

(= заст. приход; изобиље, благостање): *недостатак* (= помањкање, непостојање, мана, мањкавост) и др.⁹

Ови случајеви, међутим, више указују на теориски аспект негације него на лексикографски проблем. Лексикографију се више тичу питања која се односе на опозиционе семантичке еквиваленције међусобно супротстављених лексема с негацијом и без ње и критеријум селекције, односно дистрибуције негираних форми у лексикону.

Ту бисмо предочили следеће:

3. Префиксоид *не-* у оквиру стандарних бинарних опозиција има, по правилу, *опонентну* семантичку вредност. При томе се један тип негације креће у оквирима дефинисаним у РСА/РМС — као елемента *негирања*, тј. тоталног порицања, потпуног неутралисања семантике другог дела сложенице по линији „јесте—није“. Питање је само — у којим се случајевима таква значењска опозиција на језичком нивоу генерише. Рекли бисмо: углавном у знатно ређим него што се то на први поглед чини, онда, наиме, када се негацијом означава (може означити) да *неко/нешто јесте односно није* оно што се целокупном семантиком другог дела сложенице подразумева. Услов је да оба лексичка парњака означавају еквиваленте који егзистирају као реални и(ли) семантички дефинисани појмови; на пример: *проводник* : *непроводник*, *пушач* : *непушач*, *пливач* : *непливач*, али не и **нетркач* (: *тркач*), **некошаркаш* (: *кошаркаш*), **незид*, **непрозор*, **нелекар*, **нетелефон*. Суштина је у томе што би такве опонентне лексеме, у ствари, биле појмовно празне, са нултом семантиком у перцептивном плану: **некућа*, **незид* или сл. просто не значи ништа¹⁰; могу се разумети само као: *оно што није (све оно што није) кућа, није зид* и сл., при чему се негирањем не имплицира било шта друго, било какав други сучељени садржај, за разлику, рецимо, од семантичког односа који се актуелизује у опозитним паровима типа *пушач* : *непушач* и сл. где обе лексеме имају своју, сасвим одређену семантику (*пушач* = *особа која пуши, има навику, потребу да пуши* : *непушач* = *такође особа, али која не пуши, нема навику, потребу да пуши* и сл.).

Лексема с негацијом не претпоставља, дакле, обавезно семантичко потирање значења лексеме без негације, већ генерише нов језички знак другог или другачијег (али не и нултог) семантичког потенцијала. Ако то није случај, негирана реч је са лексичког аспекта — *нерегуларна*.

Истина, има — нарочито у новије време — и таквих лексема, као: *неамериканац/неамериканци*, *несрби(н)*, *небеограђани(н)*, *неевропљани(н)*, *несловен(и)*, *немарксиста* (= *онај који није Американац, Србин/сви они који нису Американци, Срби* и сл.). С обзиром на то да су овакве творевине лишене своје значењске посебности, имају ранг апелатива¹¹, док се с обзиром на њихово значење могу сматрати пре

⁹ Одреднице, њихова значења и квалификатори преузети су из испитиваних речника.

¹⁰ Стога се у лексикографији не сматрају валидним „негативне дефиниције“ типа „оно што није...“, јер задатак лексикографа и није да каже шта нешто није већ шта нешто (оно што дефинише) — *јесте*.

делом реченичног израза¹² него елементом лексике, па се такве, у суштини квазилексеме, по правилу, у речник и не уносе.

(4) Успостављање лексичког парњака с формантом *не-* лингвистички је регуларно и када с негацијом врши извесна метафоризација, када се негацијом не оспорава цео семантички садржај основне лексеме, већ се имплицира елемент неповољне конотације, омаловажавања, (ис)казује да не недостају сва већ само нека, обично она типична, доминантна или карактеристична својства којом се дати појам одликује или истиче (као у *немајка*, *небрат*, *недруг* и сл.). Трансформациони еквивалент префиксоида *не-* не генерише у овим случајевима опозицију типа „*јесте*“ : „*није*“, већ — „*јесте*“ : „*јесте*, али (*је*) *лош(и)је*, *рђав(и)је*“. Може се, међутим, рећи да је овај тип лексичке негације у именица попут *мајка*, *брат* и сл. у ствари, непродуктиван и ограничен на немногбројне случајеве.

(5) Типичнији и распрострањенији модел апелатива с негацијом представља онај где се семантички елемент форманта *не-* са значењем „*лош(и)је*“ може природније него у претходном случају трансплантирати на основни облик. Тај модел је претежно заступљен у апстрактних именица на *-ост*, *-ње* и сл. (исп. *неактивност*, *несабраност*, *неоправданост*, *несмелост*, *незаинтересованост*, односно *неваспитање*, *неспавање*, *незнање* итд.), али и у других где се негацијом обележава негативно својство нечега (исп. *проводник* : *непроводник*; у оба случаја се ради о истом садржају, али са неједнаким квалитетом својства које се апелативом подразумева).

(6) У случају када је основни облик именице лексички знак јединачног својства, акције и сл. — негираном облику не престаје друго до да ту и такву семантику другог дела сложенице елимише у целини по систему „*има*“ — „*нема*“, „*јесте*“ — „*није*“ (исп. *повезаност* : *неповезаност* и сл.).

(7) Уколико основни облик имплицира сложеније семантичко поље (збир особина) или полисемију (као у: *васпитање*, *знање*, *разумевање*, *организованост*, на пример), негација може да се разуме или као потпуно дезавуисање онога што именица значи или, пак, као дисквалификавање типичне особине у семантичком потенцијалу именице (исп. *неорганизованост* = „*лоша организација*, *неред*“ или „*непостојање било какве организације*, *организованости*“ као својство нечега).

Другим речима, тотално порицање, неутралисање семантике другог дела сложенице настаје онда када неко/нешто није одн. *јесте* оно што се имлицира целокупном семантиком именице (*Американац* : *неамериканец*; *проводник* : *непроводник*) што је, међутим, више у вези са сазнајним него лингвистичким елементима, па опозиција облика пре може имати какву номенклатурно-терминолошку примен-

¹¹ Отуда их и у писми пишемо (по решењима из новог Матичног правописа) као једну реч, малим почетним словом; евентуално као полусложеницу (*не-Србин*, *не-Европљанин*), мада је први начин примеренији.

¹² У неким случајевима *не-* се може схватити и дисквалификаторним елементом са значењем *назови-Србин* и сл.

љивост него општејезичку, типолошку вредност. Начелно, такав семантички опозит није, рекли бисмо, у нашем језику развијен; отуда је тешко претпоставити парове: *зид–незид*, *лекар–нелекар* и сл. за разлику од случајева где се негацијом анулира или оспорава особина, својство или стање нечега или некога.

Овиме што је досад речено нису, дакако, апсолвиране све релевантне компоненте проблема негације апелативних речи. И даље остаје питање о стварној распрострањености негираних апелатива и њиховој ваљаној презентацији у речницима. Досадашња лексикографска пракса не пружа о томе сигурније податке нити јаснија полазишта у обради ове материје. Рекло би се, да је опредељивање за уношење или изостављање апелатива с негацијом у речник више одраз (не)комплетности речничке грађе него лингвистички верификованих критеријума. Отуда проблем лексичке негације, и у вези са другим категоријама речи, не би требало да остане ван програма и других лексикографских анализа и тражења.

Summary

Egon Fekete

THE APPELATIVES WITH NEGATION AS LEXICAL ENTRIES

The noun lexemes with negation or without it are not equally distributed in Serbo-Croat. Except from the cases where the binary lexical opposition is normally omitted (type: *абџеда, авет : негирање, неминовност*), the following phenomena (based on the dictionary material) can be observed:

1. Negation is used to deny the whole semantics of a noun (*Американац : неамериканац*), is not so frequent, and it usually has a nomenclatural-terminological usage.

2. More often, negation is used to disqualify the basic, usually positive characteristics of the semantics of the basic lexeme (*човек : нечовек, „нечовек“ = „лош, рђав човек“*).

The latter type of negation is very productive with the nouns derived from adjective nouns, ending in *-ост, -ство*, as well as the gerund ending in *-ње* etc.

It is not still clear to which extent these criteria are realized in the everyday communication and to which they represent the language potential. This phenomenon is still to be investigated.